

Література

1. Бурлачук Л. Ф. Психология жизненных ситуаций : учеб. пособие / Л. Ф. Бурлачук, Е. Ю. Коржова. – М. : Рос. пед. агентство, 1998. – 263 с.
Burlachuk L. F. Psychologija zhyznjennyh sytuatcij [Psychology of life situations] / L. F. Burlachuk, E. Y. Korzhova. – Moscow : Russian Pedagogical Agency, 1998. – 263 p.
2. Засекіна Л. В. Психолінгвістична діагностика / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. – Луцьк : РВВ«Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 187 с.
Zasjekina L. V. Psycholingvistyczna diagnostyka [Psycholinguistic diagnostics] / L. V. Zasiakina, S. V. Zasiakin. – Lutsk : RVV «Vezha» Lesya Ukrainka Volyn National University, 2008. – 187 p.
3. Тарабрина Н. В. Практикум по психологи посттравматического стресса / Н. В. Тарабрина. – СПб. : Питер, 2001. – 272 с.
Tarabrina N. V. Praktikum po psichologii postravmaticheskogo stressa [Practical recommendations for post-traumatic stress] / N. V. Tarabrina. – SPb. : Peter, 2001. – 272 p.
4. Anderson J. R. Propositional theory of recognition memory / J. R. Anderson, G. H. Bower // Memory and Cognition. – 1974. – Т. 2, №. 3. – P. 406–412.
5. Brown R. Flashbulb memories / R. Brown, J. Kulik // Cognition. – 1977. – Т. 5, №. 1. – P. 73–99.
6. Shobe K. K. Is traumatic memory special? / K. K. Shobe, J. F. Kihlstrom // Current Directions in Psychological Science, 1997. – P. 70–74.
7. Van der Kolk B. A. Dissociation and the fragmentary nature of traumatic memories: Overview and exploratory study / B. A. Van der Kolk, R. Fisler // Journal of Traumatic Stress, 1995. – P. 505–525.

УДК 159.923

О. В. Камінська

Received June 19, 2014;

Revised July 17, 2014;

Accepted January 25, 2015.

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ МОЛОДІ

У статті проаналізовано специфіку виникнення інтернет-залежності в молоді з урахуванням різних факторів, що впливають на цей процес. Визначено актуальність проблеми інтернет-залежності через її швидке поширення. Розглянуто останні розвідки щодо вивчення цієї проблеми. Досліджено взаємозв'язок розвитку інтернет-залежності з місцем проживання та рівнем освіти індивіда.

Виділено основні психологічні механізми, що впливають на процес виникнення та розвиток адикції. Ступінь адикції визначався залежно від того, проживають респонденти в обласних центрах, містах обласного підпорядкування, селищах міського типу чи селах. При проведенні дослідження використовувалась шкала інтернет-залежності (Чен), авторська методика дослідження інтернет-залежності за допомогою незавершених речень, методи спостереження та бесіди. Для підтвердження значущості виявлених відмінностей використовувався такий метод математичної статистики, як критерій узгодженості Пірсона. Аналіз отриманих даних за шкалами названих методик дав змогу здійснити різнобічне дослідження особливостей формування та прояву інтернет-залежності та психологічних механізмів, що впливають на розвиток адикції. При аналізі поширеності інтернет-залежності з урахуванням місця проживання досліджуваних було встановлено, що найбільше вона поширена серед осіб, що проживають в обласних центрах, а найменше – серед мешканців сіл. Обґрунтовано соціально-психологічні чинники, що лежать в основі виявленої закономірності. Визначено, що така тенденція пояснюється специфікою побудови міжособистісних стосунків у великих містах та селах. Так, між жителями сіл виникає менша психологічна дистанція, оскільки зазвичай люди в селах знають один одного, між ними виникає певна система стосунків. При виявленні впливу рівня освіти особистості на процес виникнення інтернет-залежності встановлено, що більшою мірою адикція притаманна особам з неповною середньою освітою, а меншою – особам з повною вищою. Висвітлено основні психологічні механізми, що впливають на процес розвитку адикції.

Ключові слова: інтернет-залежність, адикція, компульсивні симптоми, симптоми відмови, симптоми толерантності.

Kaminska O. V. Factors of Youth's Internet Addiction Development. The article analyzes the specifics of the emergence of Internet addiction based on various factors that influence this process. It determines the relevance of Internet addiction because of its rapid spread, especially among youth. It analyzes the recent gains of studying this problem. It provides studying the relationship of Internet addiction based on place of residence and level of education of the individual. It defines the basic psychological mechanisms that affect the occurrence and development of addiction. The degree of addiction based on whether respondents live in regional centers, cities of regional subordination, towns or villages. The scale of Internet addiction (Chen), the author's technique of studying Internet addiction using incomplete sentences, methods of observation and conversation were used during the research. A method of mathematic statistics such as a criterion of consistency Pearson was used to confirm the significance of detected differences. Analysis of the data at different scales of these techniques has allowed to carry out diverse study the characteristics of the formation and manifestation of Internet addiction and psychological mechanisms that influence the development of addiction. When analyzing the prevalence of Internet addiction based on residence investigated it was found that the greatest extent it is common among people living in regional centers, and the least common – among villagers.

The article proves social and psychological patterns that are the basis of the detected patterns. It determines that this trend is due to the specific construction of interpersonal relationships in cities and villages. Thus, between the villagers there is less psychological distance because usually people in the villages know each other, between them there is a system of relations. Identifying the impact of education on the individual process of Internet addiction found that more addiction equip individuals with incomplete secondary education, and to a lesser extent – with higher. It determines the basic psychological mechanisms that influence the development of addiction.

Keywords: Internet addiction, addiction, compulsive symptoms, withdrawal symptoms, symptoms of tolerance.

Каминская О. В. Факторы развития интернет-зависимости молодежи. В статье анализируется специфика возникновения интернет-зависимости с учетом различных факторов, влияющих на этот процесс. Определяется актуальность проблемы интернет-зависимости, обращается внимание на ее быстрое распространение, особенно в молодежной среде. Анализируются последние достижения по изучению этой проблемы. Осуществляется исследование взаимосвязи развития интернет-зависимости с учетом места проживания и уровня образования индивида. Определяются основные психологические механизмы, влияющие на процесс возникновения и развития аддикции. Степень аддикции определялась в зависимости от того, проживают респонденты в областных центрах, городах областного подчинения, поселках городского типа или деревнях. При проведении исследования использовались шкала интернет-зависимости (Чен), авторская методика исследования интернет-зависимости с помощью незаконченных предложений, методы наблюдения и беседы. Для подтверждения значимости выявленных различий использовался метод математической статистики – критерий согласованности Пирсона. Анализ полученных данных по различным шкалам названных методик позволил осуществить разноплановое исследование особенностей формирования и проявления интернет-зависимости, а также психологических механизмов, влияющих на развитие аддикции. При анализе проявления интернет-зависимости с учетом места проживания исследуемых было установлено, что в наибольшей степени она распространена среди лиц, проживающих в областных центрах, а наименее – среди жителей сел. Обоснованы социально-психологические закономерности, лежащие в основе выявленной тенденции. Определено, что она объясняется спецификой построения межличностных отношений в больших городах и селах. Так, между жителями сел возникает меньшая психологическая дистанция, поскольку обычно люди знают друг друга, между ними возникает определенная система отношений. Село воспринимается как свой микросоциум, а его члены – как его часть. Таким образом, жители деревень в большей степени ориентированы на межличностное общение, совместную деятельность и являются открытыми для установления связей. При выявлении влияния уровня образования личности на процесс возникновения интернет-зависимости было установлено, что в большей степени аддикция характерна для респондентов с неполным средним образованием, а в

меньшей степени – с полным высшим. Выявлены основные психологические механизмы, влияющие на процесс развития аддикции.

Ключевые слова: интернет-зависимость, аддикция, компульсивные симптомы, симптомы отказа, симптомы толерантности.

Постановка наукової проблеми та її значення. В сучасному соціумі спостерігається швидкий ріст інтернет-залежності, що супроводжує процес науково-технічної революції, завдяки якому інтернет-технології набули широкої популярності. Особливо цей тип адикції поширюється серед молоді, оскільки переживання кризи, пов'язаної з дорослішанням особистості, створює сприятливі умови для активного впливу адиктивних агентів, одним із яких є віртуальна реальність, що пропонує індивіду альтернативне середовище для реалізації потреб, задоволення яких у реальному житті ускладнене через вплив системи несприятливих чинників. Це зумовлює потребу провести дослідження, які дали б змогу виявити детермінанти та механізми цього виду адикції та виробити ефективну стратегію профілактики й корекції інтернет-залежності.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Детермінанти інтернет-залежності аналізували різні дослідники. Так, Т. М. Вакуліч [1] виокремила декілька груп факторів інтернет-адикції, звертаючи увагу на соціальні аспекти життєдіяльності особистості. Вона виділила психологічні чинники (безмежна можливість створювати нові образи власного «Я» та вербалізації уявлень і фантазій, порушення психофізіологічного стану); соціально-психологічні (потужне розширення меж спілкування особистості; легкість знаходження однодумців і емоційно близьких людей, задоволення потреби в належності до соціальної групи та визнанні; можливість відійти від реальності); соціальні (існування сучасної людини в інформаційно насиченому середовищі: агресивність інформації у ЗМІ, поява нових засобів впливу на свідомість, ослаблення найважливіших соціокультурних інститутів, відсутність реально діючих соціальних програм психогігієни та психопрофілактики).

Свою класифікацію детермінант інтернет-залежності пропонує Х. Турецька [4], яка поділяє їх на зовнішні і внутрішні. До зовнішніх причин вона відносить характеристики соціальної ситуації: зростання відчуженості, дистанційованості між людьми, кількості розлучень, часті зміни місця проживання. До внутрішніх психологічних характеристик особистості, що спричиняють або ж пов'язані з інтернет-залежністю, можна віднести депресію, труднощі міжособистісного спілкування, невпевненість в собі та несміливість у соціальних контактах.

К. Янг [6] вважає, що в основі виникнення інтернет-залежності лежить прагнення втекти від реальності, пошук нових вражень, можливість реалізувати в інтернет-мережі потребу в емоційній прив'язаності.

А. Голдберг [5], аналізуючи основні чинники, що призводять до появи інтернет-залежності, особливу увагу звертає на прагнення особистості задовольнити в інтернет-мережі фрустровані потреби в спілкуванні, прийнятті, досягненнях тощо.

Роль соціально-психологічного аспекту у формуванні інтернет-залежності підкреслювала також І. І. Соловйова [3]. За її даними, до чинників формування інтернет-залежності слід віднести соціальну нестабільність усіх сфер суспільного життя, що не дає змоги виробити відповідні норми використання комп'ютерних технологій, та відсутність чітких діагностичних критеріїв, які дали б змогу на ранніх етапах виявити ознаки залежності.

Досліджуючи соціально-психологічні детермінанти інтернет-залежності, Ю. Вітніюк [2] особливу увагу приділяє впливу сімейного виховання та стосунків в родині. Серед таких умов він виділяє відсутність контролю та належного керівництва і підтримки з боку батьків, вчителів, дорослих загалом; відсутність емоційного контакту з оточенням, передусім з близькими, з дитиною; байдужість інших до неї, її інтересів та проблем; грубість та агресивність батьків; приниження гідності дітей; відсутність духовної близькості, взаєморозуміння, психологічної підтримки.

Однак такий чинник, як місце проживання особистості ще не досліджено в контексті його впливу на розвиток інтернет-залежності.

Отже, **мета статті** – вивчення взаємозв'язку між місцем проживання, рівнем освіти індивіда та інтернет-залежністю.

Теоретичне значення дослідження полягає в узагальненні здобутків вітчизняних і зарубіжних учених щодо визначення детермінант інтернет-залежності.

Практичне значення роботи полягає у визначенні ролі таких чинників, як місце проживання та рівень освіти молодої людини в процесі формування в неї інтернет-залежності, що дає змогу здійснювати цілеспрямовану профілактичну та корекційну роботу.

Методи та методики. Під час емпіричного дослідження використовували шкалу інтернет-залежності (Чен) та авторську методику діагностики інтернет-залежності за допомогою незавершених речень, яка дає змогу визначити основні психологічні механізми, що впливають

на виникнення інтернет-адикції. Також застосовували методи спостереження та бесіди. Для перевірки статистичної значущості відмінностей між отриманими показниками використовували критерій узгодженості Пірсона.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Емпіричне дослідження здійснювалося з 2009 р. по 2014 р. Його констатуючий етап було проведено з метою визначення особливостей прояву та ступеня поширення інтернет-залежності серед молоді, для чого були проаналізовані різноманітні ознаки вираженості адиктивних впливів та їх наслідки для особистості. У дослідженні взяло участь 2585 осіб, віком від 14 до 30 років, які й складають соціальну категорію молоді, серед них було 1290 хлопців та 1295 дівчат.

Результати вивчення взаємозв'язку між місцем проживання індивіда та рівнем вираження в нього інтернет-залежності представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Вираженість інтернет-адикції молоді з урахуванням місця проживання респондентів (%)

Шкала	Високий рівень				Середній рівень				Низький рівень			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1	11,6	9,5	6,2	3,3	36,2	26	20,3	15,4	52,2	64,5	73,5	81,3
2	16,6	12,3	8,5	5,7	32,8	29,4	24,8	21	50,6	58,3	66,7	73,3
3	18,6	15,7	9,4	7,2	36	31	25	21,5	45,4	53,3	65,6	71,3
4	14,5	11,6	8,4	4,2	34	24,7	23,2	21,2	51,5	63,7	68,4	74,6
5	24,3	20,4	13,5	9,2	33,2	31	30,2	28	42,5	48,6	56,3	62,8

1 – обласний центр; 2 – місто обласного підпорядкування; 3 – селище міського типу; 4 – село; 1 – шкала «Компульсивні симптоми»; 2 – шкала «Симптоми відмови»; 3 – шкала «Симптоми толерантності»; 4 – шкала «Внутрішньоособистісні проблеми та проблеми зі здоров'ям»; 5 – шкала «Проблеми з керуванням часом».

За шкалою «Компульсивні симптоми» виявлено статистично значущі відмінності між показниками адикції у респондентів, які є мешканцями обласних центрів та сіл ($\chi^2 = 59,39$ при $\chi_{кр} = 5,99$). Помітні також відмінності між показниками інтернет-залежності жителів обласних центрів і селищ міського типу ($\chi^2 = 23,33$ при $\chi_{кр} = 5,99$) та

адикції мешканців міст обласного підпорядкування і сіл ($\chi^2 = 22,42$ при $\chi_{кр} = 5,99$).

Високий рівень інтернет-залежності притаманний 11,6 % осіб, що проживають в обласних центрах, тоді як серед мешканців сіл виявлено 3,3% осіб з високими показниками. Отже, ознаки інтернет-залежності спостерігаються переважно в респондентів, що проживають у великих містах, оскільки там швидше протікає процес поширення інформаційних технологій, життя більш динамічне та наповнене стресами, що спонукає особистість до пошуку джерела отримання позитивних емоцій та відпочинку.

За шкалою «Симптоми відмови» також виявлено статистично значущі відмінності в інтернет-залежності у мешканців обласних центрів і сіл ($\chi^2 = 34,50$ при $\chi_{кр} = 5,99$). Помітні також відмінності адикції у мешканців обласних центрів і селищ міського типу ($\chi^2 = 14,19$ при $\chi_{кр} = 5,99$) та жителів міст обласного підпорядкування і сіл ($\chi^2 = 14,07$ при $\chi_{кр} = 5,99$). Високий рівень адикції притаманний 16,6 % мешканців обласних центрів та 5,7 % жителів сіл. Отже, у респондентів, що проживають в обласних центрах, більш виражена емоційна реакція на відсутність змоги вийти в інтернет, що супроводжується негативними переживаннями, виникненням почуття безпорадності, апатією та тривогою, що зникають після занурення у віртуальну діяльність. Така реакція свідчить про розвиток залежності та про переважання деструктивних установок щодо інтернету.

За шкалою «Симптоми толерантності» помічено значущі відмінності в отриманих показниках адикції у мешканців обласних центрів і сіл ($\chi^2 = 37,24$ при $\chi_{кр} = 5,99$). Виявлено також статистично значущі відмінності між показниками інтернет-залежності жителів обласних центрів та селищ міського типу ($\chi^2 = 20,04$ при $\chi_{кр} = 5,99$) та адикції мешканців міст обласного підпорядкування та сіл ($\chi^2 = 18,78$ при $\chi_{кр} = 5,99$). Високий рівень інтернет-залежності спостерігається в 18,6% опитаних, що проживають в обласних центрах, та в 7,2 % осіб, що мешкають у селах. Помітно, що в мешканців великих міст простежується тенденція до збільшення часу, який потрібно провести в мережі, щоб досягнути бажаного ефекту. Тобто для особистості вже не достатньо того часу, який вона звикла проводити в мережі, оскільки потреба зануритися у віртуальну реальність стає все більшою.

За шкалою «Внутрішньоособистісні проблеми та проблеми зі здоров'ям» були виявлені статистично значущі відмінності адикції у

мешканців обласних центрів та сіл ($\chi^2 = 40,14$ при $\chi_{кр} = 5,99$). Наявні також відмінності між показниками інтернет-залежності жителів міст обласного підпорядкування і сіл ($\chi^2 = 15,21$ при $\chi_{кр} = 5,99$) та мешканців обласних центрів і селищ міського типу ($\chi^2 = 13,63$ при $\chi_{кр} = 5,99$).

Високий рівень адикції притаманний 15,4 % мешканців обласних центрів та 4,2 % жителів сіл. Помітно, що респонденти, які проживають у великих містах, більшою мірою відчувають на собі негативні наслідки зловживання комп'ютерними технологіями, які стають невід'ємною частиною їх життя або ж його центром, що є ознакою залежності.

За шкалою «Проблеми з керуванням часом» також було встановлено статистично значущі відмінності між отриманими показниками інтернет-залежності у мешканців обласних центрів та сіл ($\chi^2 = 32,31$ при $\chi_{кр} = 5,99$). Помічено також відмінності між показниками адикції жителів міст обласного підпорядкування й сіл ($\chi^2 = 17,17$ при $\chi_{кр} = 5,99$) та обласних центрів і селищ міського типу ($\chi^2 = 12,32$ при $\chi_{кр} = 5,99$).

Високий рівень інтернет-залежності характерний для 24,3 % жителів обласних центрів та 9,2 % мешканців сіл. Отримані показники вказують на відсутність у респондентів, які проживають у великих містах, здатності контролювати час, який вони проводять в інтернет-мережі. У мегаполісах специфіка життя характеризується різноманітними сторонніми впливами, які втомлюють людину, що створює потребу у відпочинку, при цьому для багатьох людей найдоступнішим способом зняти напругу та забути про клопоти і проблеми є інтернет, де особистість, занурившись у віртуальну реальність, яку кожна людина створює для себе з урахуванням бажань і потреб, може розслабитися та отримати позитивні емоції. Це призводить до того, що в індивіда знижується мотивація до виходу зі стану комфорту, який він відчуває, перебуваючи в мережі, та повернення в реальне життя, при цьому особистість «відпускає» контроль над часом, проведеним в інтернет-середовищі, що призводить до того, що людина проводить в мережі набагато більше часу, ніж планувала.

Подальший аналіз даних ґрунтувався на дослідженні впливу рівня освіти респондента на його схильність до формування інтернет-залежності. Статистичні відмінності помітні при порівнянні показників осіб з неповною середньою та повною вищою освітою ($\chi^2 = 17,88$ при $\chi_{кр} = 5,99$).

Найвищий показник залежності (10,2 %) спостерігається в осіб з неповною середньою освітою. Зазвичай до цієї категорії належать підлітки, а особистість в такому віці ще не до кінця сформована, вона перебуває у процесі становлення та пошуку себе, при цьому болісно реагує на негативні оцінки з боку оточення, зокрема референтної групи. Недостатньо розвинутими є механізми психологічного захисту, які могли б убезпечити особистість від негативних переживань, дії стресових факторів. Отже, в цей період життя особистість часто відчуває себе невпевнено, може страждати від комплексу неповноцінності та низької самоповаги, що створює сприятливі умови для формування адикції.

Аналіз результатів, отриманих за методикою діагностики інтернет-залежності за допомогою незавершених речень, дав змогу також виявити психологічні механізми, що сприяють виникненню інтернет-адикції. До них можна віднести механізми психологічного захисту (витіснення, заміщення, компенсація, регресія, ідентифікація), що забезпечують відхід, втечу від реальності, та соціально-психологічні механізми (наслідування, навіювання, емоційне зараження, феномен «самотності в натовпі, ефекти ореолу, новизни, стереотипності). При цьому для мешканців обласних центрів та міст обласного підпорядкування провідним є механізм «самотності в натовпі», для жителів селищ міського типу – наслідування, а для респондентів, що проживають у селах – ефект новизни.

Порівняння показників з урахуванням рівня освіти респондентів дає змогу встановити, що в осіб з неповною середньою освітою домінують такі механізми виникнення та розвитку інтернет-залежності, як наслідування, емоційне зараження та навіювання; для респондентів з повною середньою освітою – ідентифікація, витіснення, заміщення; для осіб з неповною вищою освітою – компенсація та ефект ореолу; для досліджуваних з повною вищою освітою – компенсація та ефект стереотипності.

Висновки. Теоретичний та емпіричний аналіз чинників, що впливають на виникнення інтернет-залежності молоді, дав змогу поділити їх на декілька груп: соціальні, соціально-психологічні, індивідуально-психологічні та властивості інтернет-середовища.

Аналіз показників інтернет-залежності з урахуванням місця проживання респондентів дав змогу встановити, що найрозповсюдженішим є прояв адикції в мешканців обласних центрів, найменшим – у жителів сіл.

Це пов'язано з тим, що люди, які проживають у великих містах, зазвичай більш замкнуті та занурені у себе, що ускладнює побудову контактів із оточенням та обмежує сферу спілкування особистості, що спонукає її до пошуку альтернативних способів задоволення своїх потреб. Натомість мешканці сіл найменш схильні до розвитку інтернет-залежності, що пов'язано, з одного боку, з меншим поширенням у сільській місцевості комп'ютерних технологій та обмеженим доступом до інтернету, а з іншого – меншою зацікавленістю інтернет-технологіями загалом, оскільки в селах люди зберігають орієнтацію на безпосереднє спілкування, спільне проведення часу, діяльність, що передбачає реальні контакти, на відміну від мешканців великих міст, які схильні до психологічного дистанціювання.

Також було встановлено, що особи з неповною середньою освітою найбільш підпадають під вплив інтернет-середовища як адиктивного агента, що зумовлює розвиток в них інтернет-залежності, тоді як респонденти з повною вищою освітою здатні протистояти цьому впливу.

Визначено, що основними психологічними механізмами, які впливають на процес розвитку інтернет-залежності, є механізми психологічного захисту та соціально-психологічні.

Перспективним напрямом дослідження є аналіз індивідуально-психологічних чинників, які впливають на процес виникнення інтернет-залежності, що дасть змогу побудувати ефективну систему профілактики та корекції цього явища.

Література

1. Вакуліч Т. М. Психологічні чинники запобігання інтернет-залежності підлітків : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07 / Вакуліч Т. М. ; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2006. – 275 с.
Vakulich T. M. Psihologichni chinniki zapobigannja internet-zalezhnosti pidlitkiv [Psychological factors of preventing internet addiction of adolescents] : dis. ... kand. psih. nauk : 19.00.07 / Vakulich T. M. ; Central'nij institut pisljadiplomnoї pedagogichnoї osviti APN Ukraїni. – K., 2006. – 275 s.
2. Вiнтюк Ю. Психологічні закономірності виникнення узалежнень у шкільному віці та способи протидії їм / Ю. Вiнтюк // Здоровий спiсiб життя. – 2008. – № 34. – С. 13–20.
Vintjuk Ju. Psihologichni zakonomirnosti viniknennja uzalezhen' u shkil'nomu vici ta sposobi protidii їm [Psychological dependence patterns of addiction in schoolage and how to counteract them] / Ju. Vintjuk // Zdorovij sposib zhittja. – 2008. – № 34. – S. 13–20.

3. Соловйова І. І. Девіантність особистості в умовах комп'ютеризації суспільства: соціально-філософський аспект : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03 / Соловйова І. І. ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2007. – 34 с.
Solovjova I. I. Deviantnist' osobistosti v umovah komp'juterizacii suspil'stva: social'no-filosofs'ki jaspekt [Personality deviance in terms of computerization of society: social and philosophical aspect] : avtoref. dis. ... kand. filosof. nauk : 09.00.03 / Solovjova I. I. ; Pivdenoukraïns'kij derzhavnij pedagogichnij universitet im. K. D. Ushins'kogo. – Odesa, 2007. – 34 s.
4. Турецька Х. І. Особистісна ідентичність схильних до інтернет-залежності осіб : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Турецька Х. І. ; Ін-т соціал. та політ. психології АПН України. – К., 2011. – 32 с.
Turec'ka H. I. Osobistisna identichnist' shil'nih do internet-zalezhnosti osib [Personal identity exposed to Internet dependency] : avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.05 / Turec'ka H. I. ; In-tsocial'noï ta politichnoï psihologii APN Ukraïni. – K., 2011. – 32 s.
5. Goldberg I. Internet Addictive Disorder [Electronic resource] / I. Goldberg. – Cited. – 2010. – 8 Dec. – Mode of access : <http://www.psycom.net/iadcriteria.html>
6. Young K. Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder / K. Young // Cyberpsychology and Behavior. – 1996. – № 3. – P. 85–88.

УДК 159.923.2

М. О. Кандиба

Received June 19, 2014;

Revised July 17, 2014;

Accepted January 25, 2015.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЕМОЦІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглянуто проблему емоційної зрілості особистості та її розвитку, що розглядається в різних працях і вітчизняних, і зарубіжних фахівців при аналізі сфери професійної діяльності. Простежено взаємозв'язок між етапом професійного становлення, сформованістю професійної толерантності особистості та компонентами емоційної зрілості.

Здійснене в рамках наукової статті дослідження дало змогу оцінити емоційну зрілість за такими показниками: експресивність (Ек) – відображеність емоцій на обличчі, їх трансформацію в діях (ІЕк), здатність передавати свій настрій оточенню (ЕЕк); саморегуляція (С) – вміння керувати своїми емоціями,